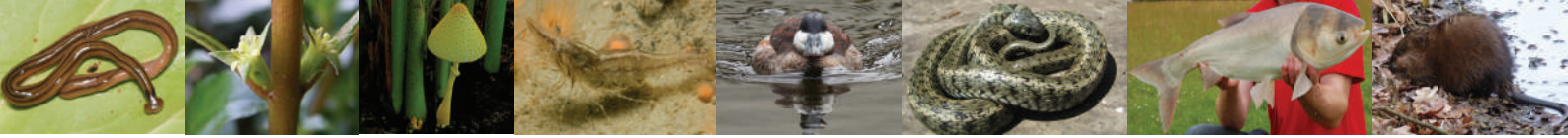

Kijk op exoten

nummer 26, januari 2019

Met exoten worden uitheemse soorten aangeduid die Nederland niet op eigen kracht kunnen bereiken, maar door menselijk handelen (transport, infrastructuur) hier in de natuur terecht zijn gekomen of dat in de nabije toekomst dreigen te doen. Soorten die Nederland op eigen kracht bereiken vanuit hun natuurlijke verspreidingsgebied, bijvoorbeeld door klimaatverandering, zijn geen exoten. Exoten leiden in de meeste gevallen niet tot grote problemen; slechts een beperkt aantal vertoont invasief gedrag door een explosieve ontwikkeling na vestiging. Invasieve exoten kunnen een bedreiging vormen voor de inheemse biodiversiteit, volksgezondheid of veiligheid.

De Europese exotenverordening heeft een nieuwe impuls gegeven aan het exotenbeleid van Rijk en provincies. In dit voorwoord licht Johan Cronau (provincie Gelderland) de Gelderse aanpak toe.

Henk Groenewoud (NVWA) en Jeroen van Delft (RAVON)

Aanpak exoten in Gelderland

Vorig jaar is er iets veranderd bij de aanpak van invasieve exoten. De provincies zijn namelijk verantwoordelijk geworden voor de bestrijding van soorten die in het kader van de Europese verordening op de Unielijst zijn geplaatst. Het is nu aan hen om te bepalen welke eliminatie- en beheermaatregelen getroffen moeten worden wanneer invasieve exoten zich in ons land vestigen. Dat geldt overigens niet voor alle soorten die op de Unielijst zijn geplaatst. Het Rijk heeft de verantwoordelijkheid voor de bestrijding van de wolhandkrab en de uitheemse rivierkreeften aan zich gehouden omdat deze soorten onder de Visserijwet vallen. En de waterschappen zijn en blijven verantwoordelijk voor de aanpak van schade door de muskusrat en de beverrat. De provincies richten zich op de bestrijding; het Rijk gaat nog steeds over de preventie met maatregelen om te voorkomen dat invasieve exoten ons land binnen komen dan wel illegaal verhandeld worden. De NVWA blijft bij dit alles een belangrijke rol spelen als het gaat om handhaving, het bepalen van risico's en de advisering over te nemen maatregelen.

De meeste provincies zijn nu druk bezig met het ontwikkelen van beleid. In Gelderland en Utrecht is onlangs een beleidsnota vastgesteld. Andere provincies zullen snel volgen. In Gelderland hebben we de ambitie om soorten die zich nieuw vestigen dan wel een beperkte verspreiding hebben volledig te verwijderen. Daarvoor zijn wij aan zet en geven opdrachten aan derden. Volledig verwijderen van wijd verspreide soorten is vaak geen optie meer. Wel denken wij dat het zinvol is om in natuurgebieden geïsoleerde locaties aan te pakken dan wel te voorkomen dat invasieve exoten er dominant worden. Wij maken voor die gevallen een subsidieregeling voor terreinbeheerders. Gemeenten en waterschappen hebben een eigen verantwoordelijkheid bij de bestrijding van invasieve exoten. Wij gaan hen dus niet subsidiëren bij het treffen van maatregelen tegen wijdverspreide soorten. Wel willen we hen subsidiëren bij het opstellen van een plan van aanpak voor bepaalde soorten. Ten slotte kunnen vrijwilligers die met invasieve exoten aan de slag willen in bepaalde gevallen een beroep doen op onze subsidieregeling voor burgerparticipatie. Terreinbeheerders, faunabeheerders, beheerders van infrastructuur, gemeenten en waterschappen willen wij faciliteren door het uitzetten van onderzoek naar effectieve bestrijdingsmethoden en het verspreiden van kennis. Dat laatste willen we graag samen met de andere provincies organiseren.

Als het goed is gaat er de komende tijd dus het nodige in werking gezet worden. Eén ding blijft echter onveranderd. Bestrijding van invasieve exoten begint met het doen van waarnemingen en het beeld brengen van de verspreiding. De inzet van vrijwilligers is en blijft daarbij van groot belang!

Johan Cronau, Provincie Gelderland

Inhoud

Rugstreep-steurgarnaal	2	Foto's exotische vissen (oproep)	11
Plooiparasolzwammen	4	Rosse stekelstaart	12
Exotische vijverplanten	5	Muskusrat	14
Landplatwormen	8	Lesmateriaal over invasieve exoten	16
Uitheemse slangen	10		

Nieuwe bestrijdingsstrategie muskusratten?

Daan Bos (Altenburg en Wymenga) & Dolf Moerkens (Unie van Waterschappen)

Uit onderzoek is aannemelijk geworden dat het terugdringen van de muskusrat (*Ondatra zibethicus*) tot de landsgrens tot de mogelijkheden behoort en dat dit vele voordelen biedt. Het gaat om een strategie waarbij het aantal muskusratten in Nederland tot nul wordt teruggebracht en herkolonisatie wordt voorkomen door instroom van muskusratten langs de grens weg te vangen. Deze bijdrage is bedoeld om daarover te informeren. In Kijk op exoten van juni 2017 is reeds informatie opgenomen over herkomst, verspreiding en redenen voor beheer.

Inleiding

In een bureaustudie, uitgevoerd in 2018, zijn drie bestrijdingsstrategieën met elkaar vergeleken voor wat betreft het aantal te doden muskusratten, de schades aan oevers en waterkeringen alsmede de kosten en baten. Het ging om: 1) Niet bestrijden. 2) Vlakdekkend jaarrond bestrijden, de huidige strategie. 3) Terugdringen tot de landsgrens. Voor de studie is kennis opgehaald vanuit bestrijdingsorganisaties, is gesproken met internationale experts en ervaringsdeskundigen, is literatuuronderzoek gedaan en zijn modellen gebouwd.

(Bron: <https://muskusrattenbestrijding.nl/wp-content/uploads/2018/12/De-toekomst-van-het-muskusrattenbeheer-in-Nederland-De-mogelijkheden-onderzocht.pdf>)

Bestrijdingsstrategieën verschillen onder andere in het aantal achterblijvende dieren en de ene strategie is daarmee intensiever dan de andere. Niet bestrijden en terugdringen tot de landsgrens zijn de extremen. Bij de eerste is er gemiddeld een grote populatie muskusratten, bij de laatste blijven er geen dieren achter. Uitroeiing is onmogelijk, want zolang er elders op het vasteland nog populaties aanwezig zijn, bestaat het risico van herkolonisatie. Terugdringen tot de landsgrens is daarom het hoogst haalbare.

De haalbaarheid van de nieuwe strategie

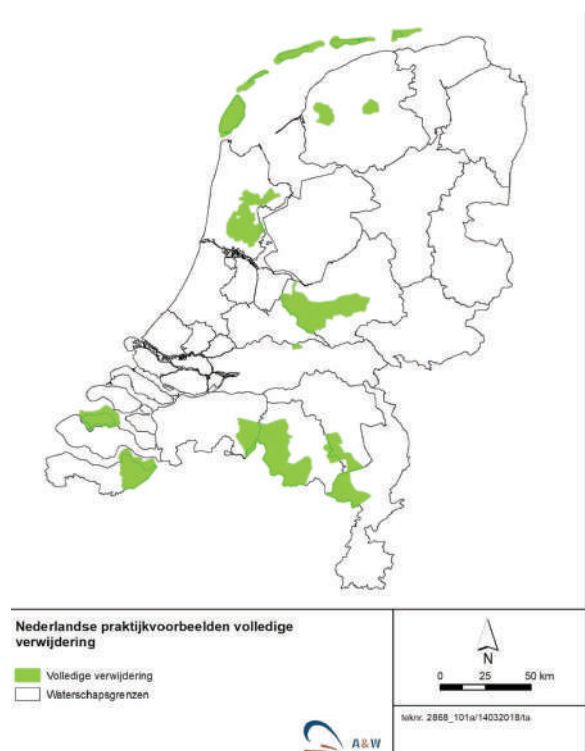
Internationaal is veel ervaring opgedaan met uitroeiing van invasieve exoten op eilanden en grotere landmassa's. Die kennis is ook van toepassing op het terugdringen tot de landsgrens. Uit de internationale kennis blijkt dat de haalbaarheid beoordeeld moeten worden op de volgende criteria, en dat is in voornoemde studie ook gebeurd:

- effectiviteit van de strategie (kan het, als praktische bezwaren of andere argumenten geen rol zouden spelen?)
- praktische uitvoerbaarheid
- directe kosten
- negatieve effecten (waaronder indirecte financiële kosten)
- maatschappelijke acceptatiegraad

Muskusrat. (Foto: A. Vissering)

Figuur 1. Kaart met regio's waarin in de periode 2015 tot en met 2017 vrijwel geen, of geen vangsten zijn gedaan en die als voorbeeld van lokale verwijdering worden gezien.

Het is mogelijk de muskusrat effectief te bestrijden, ook in het Nederlands rivierenlandschap. (Foto: Muskusrattenbeheer Rivierenland)

Op grond van theorie en praktijk is aantoonbaar dat aantallen muskusratten inderdaad tot nul kunnen worden teruggebracht. Uit Engeland, Vlaanderen en op lokale schaal ook in Nederland (zie kaart) zijn daar voorbeelden van. De directe kosten van de strategie ‘terugdringen tot de landsgrens’ zijn niet belemmerend. Sterker, er ligt een besparing in het verschiet ten opzichte van de verwachte jaarlijkse kosten onder de huidige doelstelling. De negatieve effecten zijn verwaarloosbaar.

Vanuit techniek, strategie, (internationale) wetgeving en dierenleed zijn geen redenen gevonden om terugdringen tot de landsgrens níet na te streven. Er worden minder dieren gedood, er zijn minder waterveiligheidsrisico's, en er worden op termijn minder kosten gemaakt. Naar verwachting zijn er positieve effecten op de biodiversiteit, minder bijvangsten en minder risico's op overdracht van dierziekten. Tenslotte wordt er op de best mogelijke manier voldaan aan EU Verordening 1143/2014 over Invasieve Exoten.

Het is echter wel een ambitieuze strategie, want de bekende voorbeelden van een dergelijke ‘volledige verwijdering’ van gewervelde dieren op het vasteland omvatten niet zo'n groot oppervlak als Nederland. De keuze om al dan niet voor deze strategie te kiezen, ligt nu voor bij de waterschappen en het publieke debat daarover is welkom. De Zoogdiervereniging organiseert op 15 februari 2019 een symposium over dit onderwerp voor betrokkenen, zie www.zoogdiervereniging.nl/agenda.

Wat is er nodig?

Om de voorgestelde situatie zonder muskusratten in het binnenland te kunnen bereiken zijn inzet en vakkundigheid van bestrijders en politiek/financiële steun cruciaal. Daarbij zijn een goede organisatie en innovaties ondersteunend. En om de eventueel toekomstige situatie in stand te houden blijft op termijn een flexibel team nodig van breed inzetbare buitenmensen, die alle kennis in huis hebben om sporen te herkennen, en zo nodig vallen op de juiste wijze te plaatsen. Tenslotte is er maatschappelijk draagvlak nodig om de juiste vangmiddelen in te kunnen blijven zetten, en toegang te houden tot gebieden in de juiste tijd van het jaar. De waterschappen, die verantwoordelijk zijn om de waterveiligheid te waarborgen en de risico's van graverij door muskusratten te beperken, zijn nu naar dit draagvlak op zoek.

Aanbeveling

De huidige lage populatieniveaus in grote delen van Nederland en Vlaanderen zijn tot stand gekomen door een grote investering van mensen en middelen. Die investering wordt teniet gedaan als de capaciteit en/of kwaliteit van bestrijding op grond van onjuiste argumenten/zonder kennis van zaken te vroeg of te snel wordt afgebouwd. Daarom moeten beschikbare budgetten voor bestrijding niet te snel en te ver worden teruggebracht.

Exoten melden

Het is van groot belang waarnemingen van exoten te melden, zodat er in onderzoek, beleid en beheer rekening mee gehouden kan worden. Gebruik hiervoor de invoerportals Waarneming.nl, Telmee.nl en Mijnvismaat.nl.

Ook de bijbehorende apps zijn erg handig omdat je in het veld meteen kunt melden:

- voor Android-toestellen Obsmapp, MijnVISmaat, NDFFF Invoer, NOVA en snApp de Exoot;
- voor iPhone-toestellen iObs, NDFFF Invoer, MijnVISmaat en snApp de Exoot.

Deze portals en apps werken nauw samen en zorgen ervoor dat uw waarnemingen terecht komen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFFF).

Mijn VISmaat

Waarneming.nl

Colofon

Eindredactie

Jeroen van Delft, Stichting RAVON

Lay-out & Vormgeving

Kris Joosten, Stichting RAVON

Nieuwsbrief digitaal ontvangen?

Meld u hiervoor aan via www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten

Stichting RAVON

Postbus 1413

6501 BK Nijmegen

024-7410600

kantoor@ravon.nl